

ВІДДІЛ ОСВІТИ БОРОДЯНСЬКОЇ РАЙДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
НЕМШАЇВСЬКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА І-ІІІ СТУПЕНІВ №1

БІБЛІОТЕЧНИЙ УРОК ТА ТЕСТИ
НА ТЕМУ:
«УКРАЇНСЬКІ
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІ ВИДАННЯ»

Підготували:
вчитель англійської мови
першої категорії
Белінська Л.С.;
бібліотекар,
учитель української мови
та літератури
Кривенко А.А.
Виконавці: учні 8-А класу

2011

Мета: *Познайомити* учнів з існуючою довідковою літературою, *навчати* школярів користуватись енциклопедіями, *виховувати* інтерес і потребу до роботи з довідковою літературою.

Хід уроку:

I. Організація класу.

II. Оголошення теми і мети уроку.

III. Вивчення нового матеріалу:

Бібліотекар. *Енциклопедія* (лат. encyclopaedia від дав.-гр.— «круг наук», дав.-гр. — коло і дав.-гр. — навчання, наука) — «коло наук», сукупність наукових знань з широкого кола питань. Первісно слово означало сукупність знань, які слід було засвоїти у середньовічній педагогіці. Слово отримало сучасне значення після появи у XVI ст. енциклопедій — книжок, у яких були зібрані відомі на той час знання з різних галузей науки. Назви цих книжок при виданні церковнослов'янською, а потім російською мовами прийнято було перекладати як «Круг наук».

Енциклопедист — людина, що відрізняється енциклопедизмом знань чи діяльності; освічена людина, що має різносторонні знання з областей багатьох наук.

В історії, людина, що належала до групи провідних мислителів, що об'єдналися навколо «Енциклопедії», яку видавали в кінці 18 століття у Франції Дідро та Д'Аламбер.

Енциклопедія як жанр наукової або науково-популярної довідкової літератури має певні особливості. Популярність викладу, розрахована на широке коло читачів, має поєднуватися з науковою чіткістю та логікою викладання матеріалу. Неприпустиме недбале, наближене, однобічне висвітлення явищ і фактів.

Цим енциклопедії відрізняються від інших видів наукових видань, у яких такі матеріали можуть наводитися в авторській концепції. Мові енциклопедії

властиві стислість, чіткість, лаконічність формулювань, уникнення вузькофахових термінів, професійних жаргонізмів, розмовних і просторічних слів, вставних слів і зворотів, емоційно забарвлених оцінок, надмірної кількості скорочень.

Енциклопедії залежно від обсягу умовно поділяють на великі (понад 12 томів), малі (7—12 томів), короткі (4—6 томів) та 1—3-томні, які переважно називають енциклопедичними словниками або довідниками. Великі й малі енциклопедії належать до універсальних, оскільки містять інформацію з усіх галузей науки та практичної діяльності людини; короткі енциклопедії та енциклопедичні словники — до галузевих енциклопедичних видань, тобто таких, що охоплюють певну галузь науки та практичної діяльності.

Статті в енциклопедіях поділяються на кілька типів: статті-огляди, статті-довідки, статті-тлумачення (містять лише дефініцію, а в разі запозичення слова з іншої мови — його етимологію) і статті-посилання (відсилають користувача до іншого терміна). Статті-огляди та статті-довідки, що різняться лише обсягом, є визначальними для енциклопедії; вони містять основну інформацію з розглядуваного питання: виклад наукової теорії, хронологію історичних подій, географічні, біографічні, статистичні відомості тощо.

Виданню енциклопедії передуює розробка тематичного плану (розподілу загального обсягу статей за їхніми типами та дисциплінами) і словника (повного переліку термінів, які увійдуть до видання). Крім того, науково-редакційна рада видавництва разом із редакційною колегією відповідної енциклопедії розробляють методичні рекомендації з підготовки статей та пам'ятку автора статті, примірники яких передають кожному авторові.

Отже, створення енциклопедичного видання високого наукового рівня потребує не тільки залучення широкого кола визначних авторів-учених, а й редакційного колективу високої кваліфікації, який має багаторічний досвід роботи зі створення подібних видань.

Енциклопедія надто специфічний жанр, і не кожний автор володіє потрібним для написання відповідної статті стилем. Ось чому під час створення енциклопедії гостро постає проблема добору авторів. І навіть якщо автор —

досвідчений фахівець, серйозне втручання редактора в оригінал буває інколи неминучим. Редактор енциклопедії повинен добре знатися на певній науковій тематиці, вміти працювати з автором, виявляти неослабну пильність впродовж усієї роботи над виданням.

Енциклопедії мають бути акумуляторами знань і відрізнятися від інших довідкових видань науковою достовірністю, ґрунтовністю, вивіреністю інформації, певною мірою «бездискусійністю».

Бібліотекар. *Як ви гадаєте, коли і де з'явилися перші енциклопедії?*

Історія

Спроби викласти відомості про Україну відносяться до XVII-XVIII століть: І.Гізель "Синопис" (перше видання 1674). Далі слід назвати праці П.Симоновського "Краткое описаніе о козацком народѣ" (1765), С.Лукомського "Собраніе историческое" (1770), В.Рубана "Кракая летопись Малой Россіи" (1776), О.Рігельмана "Летописное повествованіе о Малой Россіи" (1778). Своє бачення історії України виклали Д.Бантиш-Каменський, М.Маркевич, П.Куліш, М.Костомаров, В.Антонович, І.Франко, М.Грушевський. Модерною українською енциклопедією стало видання під редакцією М.Грушевського, Ф.Вовка, Ф.Корша, А.Кримського, М.Туган-Барановського, О.Шахматова, С.Томашівського, М.Єфименка, С.Рудницького, О.Русова, В.Охріменка "Украинский народ в его прошлом и настоящем" (Петроград, 1914-16).

У XX-му столітті було кілька спроб видати енциклопедію України: три томи "Української Загальної Енциклопедії" побачили світ у Львові під редакцією І.Раковського; 1932-4 у Харкові було підготовлено матеріали для 3-х томів планованої 20-томної "Української Радянської Енциклопедії" (УРЕ) під редакцією М.Скрипника, але робота припинилася через сталінські репресії. Невдачею закінчилася і справа "Енциклопедії Українознавства" започаткованої 1941 року в Кракові. Український Науковий Інститут у Берліні 1942 року видав у Лейпцізі однотомну енциклопедію німецькою мовою "Handbuch der Ukraine" за редакцією І.Мірчука.

Першою фундаментальною науковою працею, що містить систематизовані знання про Україну, стала "Енциклопедія Українознавства", задумана й реалізована під егідою Наукового товариства ім.Т.Шевченка, підготовлена і видана українськими діаспорними вченими в Сарселі (передмістя Парижа, Франція). Головний редактор видання – В.Кубійович, автори статей, зокрема, А.Жуковський, Ю.Шевельов, В.Маркусь, О.Оглоблин, М.Глобенко, С.Янів та інші.

"ЕУ" – це 3-томна енциклопедія (1949-52) та 10-томна словникова частина (1955-84): 1600 друкованих аркушів, понад 20 тисяч термінів. Здійснено 5-томне англomовне видання "ЕУ" (Encyclopedia of Ukraine, видавництво Торонтського університету, 1984-93).

Доповіді учнів. Сучасний енциклопедичний процес в Україні

Учень 1. Найбільш масштабним сучасним проектом є Енциклопедія сучасної України (ЕСУ) — багатотомне енциклопедичне видання (алфавітна енциклопедія) про Україну у всіх вимірах від початку 20 століття до сьогодення. Енциклопедія подає цілісний образ новітньої України в подіях, інституціях, установах, родах діяльності, поняттях, персоналіях. Охоплює всі сфери життя в Україні, відображає сучасні погляди на історичні події та постаті. Водночас ЕСУ стане підґрунтям для створення багатотомної фундаментальної національної енциклопедії — Української Універсальної Енциклопедії. ЕСУ - це спільний проект Національної академії наук України та Наукового товариства ім. Шевченка.

Учень 2. В галузі спеціалізованих енциклопедій за роки нової Української Держави успіху досягнуто:

- ✓ в галузі історії - це ряд сучасних енциклопедичних видань: Енциклопедія історії України, Малий словник історії України, Довідник з історії України, Українське козацтво: мала енциклопедія, Українська міфологія:енциклопедія та ін.

- ✓ в технічній, в першу чергу гірничій галузі - це видання Гірничого енциклопедичного словника та Малої гірничої енциклопедії,
- ✓ в галузі економіки - Економічна енциклопедія,
- ✓ в галузі мовознавства - Енциклопедія «Українська мова»,
- ✓ літературознавства - Українська літературна енциклопедія, *
Енциклопедія Української Літератури,
- ✓ філософії і політології - Філософський енциклопедичний словник,
Енциклопедія постмодернізму, Філософська думка в Україні,
Енциклопедія політичної думки,
- ✓ юриспруденції - Юридична енциклопедія.

Учень 3. На Всеукраїнській конференції "СловоСвіт" підкреслено, що активність творення словників та енциклопедичних видань в Україні за період від 1991 р. збільшилася у порівнянні з радянським часом у 8-10 разів.

Особливе місце у сучасному енциклопедичному процесі займає проект Вікіпедії - першої віртуальної енциклопедії людства.

Бібліотекар. Сучасна Україна диспонує десятками енциклопедичних видань, серед яких:

- 1 Загальні енциклопедії
- 2 Спеціалізовані енциклопедії і словники
  - 2.1 Історичні та географічні енциклопедії
  - 2.2 Регіональні енциклопедії
  - 2.3 Мовознавчі енциклопедії
  - 2.4 Літературознавчі енциклопедії
  - 2.5 Культурознавчі та мистецтвознавчі енциклопедії
  - 2.6 Філософські та політологічні енциклопедії
  - 2.7 Соціологічні та психологічні енциклопедії
  - 2.8 Економічні енциклопедії
  - 2.9 Технічні енциклопедії
  - 2.10 Сільськогосподарського профілю
  - 2.11 Біологічні енциклопедії
  - 2.12 Юриспруденція, правознавство: енциклопедії

IV. Підсумок уроку.

Бібліотекар. Для того, щоб правильно писати й говорити, щоб розширити свої знання, яка література має завжди бути у вас на столі?

Учні. Енциклопедична.

Бібліотекар. Які види енциклопедичних видань існують?

Учні. Загальні, мовознавчі, літературознавчі, географічні, технічні, енциклопедії та ін.

Бібліотекар. Що треба добре знати, аби швидко знайти потрібне слово в словнику чи енциклопедії?

Учні. Треба добре знати алфавіт.

Бібліотекар. Довідкова література дуже корисна й потрібна не тільки вам, учням, а й вчителям, батькам. І треба дружити зі словниками, енциклопедіями. І ніколи не соромитися заглянути в книгу. Не дарма в народі кажуть: „**З книгою подружишся – розуму наберешся**”.

Тести до уроку «Українські енциклопедичні видання», 8 клас

I варіант

I рівень

1. Що означає слово «енциклопедія»:

а) коло знань; б) покажчик; в) брошура.

2. Виберіть правильне визначення: галузеві енциклопедії — ...

а) це такі енциклопедії, які містять матеріал універсального характеру;

б) це такі енциклопедії, які містять матеріал із певної галузі науки або за окремою тематикою;

в) це збірник слів, розміщених в алфавітному порядку, з поясненням, тлумаченням або перекладом на іншу мову.

3. В. якому році побачила світ енциклопедія Б. Романчука «Азбуковник. Енциклопедія української літератури»:

а) 1947;

б) 1960;

в) 1969-72 рр.

II рівень

1. Коли вийшла «Радянська енциклопедія історії України», «Українська сільськогосподарська енциклопедія», «Історія міст і сіл України» у 26 томах:

а) 60-70 рр.;

б) 30-40 рр.;

в) 50 рр.

2. Коли друкувалось друге видання УРЕ:

а) з 1946-1955 рр.;

б) з 1974-1985 рр.;

в) 1986 р.

III рівень

1. Який відомий український письменник розпочинав підготовку видання УРЕ:

- а) Малишко;
- б) Бажан;
- в) Вишня.

II варіант

I рівень

1. «Книги про все на світі»:

- а) енциклопедія;
- б) газета;
- в) журнал.

2. Визначити українське видавництво, яке протягом багатьох років видає українські енциклопедичні видання:

- а) «Українська енциклопедія»;
- б) «Школа»;
- в) «Новий друк».

3. В якій енциклопедії висвітлюються історичні події і факти?

- а) географічна;
- б) історична;
- в) хімічна.

II рівень

1. Коли з'явилися перші українські словники?

- а) XVI ст.;
- б) XX ст.;
- в) XV ст.

2. В якому році і де з'явилася енциклопедія з народознавства?

- а) 1957; .
- б) 1948;
- в) 1959.

III рівень

1. Знайти інформацію про машинознавство. Вказати джерело інформації.

Відповіді

I варіант

I рівень

- 1.а) коло знань.
- 2.Галузеві енциклопедії — це такі енциклопедії, які містять матеріал із певної галузі науки або за окремою тематикою.
- 3.в) 1969-72 рр.

II рівень

- 1.а) 60-70 рр.,
- 2.б) з 1974-1985 рр.

III рівень

1. б) М. Бажан.

II варіант

I рівень

1. а) енциклопедія. ,
2. а) «Українська енциклопедія».
- 3.б) історична.

II рівень

1. а) XVI ст.
2. У 1957 році за кордоном з'явилася «Енциклопедія з народознавства».

III рівень

1. Машинознавство — наука, що займається описом і теорією механізмів та машин, теорією конструювання та розрахунку на міцність, технологією машинобудування тощо.